

SPOROČILA

z delovnega posveta »Dolgotrajna oskrba na domu«, v organizaciji Zveze svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS) ter Sindikata upokojencev Slovenije

19. 4.2024 v Ljubljani

Na posvetu so sodelovali: mag. **Mojca Frelih**, sekretarka na Ministrstvu za solidarno prihodnost, mag. **Barbara Kobal Tomc**, direktorica Inštituta RS za socialno varstvo, dr.

Vladimir Prebilič, župan občine Kočevje in predsednik Skupnosti občin Slovenije, **Tatjana Milavec**, sekretarka Skupnosti centrov za socialno delo Slovenije, **Francka Četković**, predsednica Sindikata upokojencev Slovenije in mag. **Barbara Žgajner**, direktorica Centra za pomoč na domu Maribor. Povezovala ga je **Patricija Vidonja**, svetovalka ZSSS za enake možnosti, starševstvo in socialna zavarovanja.

1. ZSSS in SUS smo organizirali posvet o pravici do dolgotrajne oskrbe na domu zato, ker menimo, da je to ena od bistvenih pravic dolgotrajne oskrbe. Čeprav se bo pravica začela izvajati s 1.7. 2025, menimo, da je potrebno s pripravami za uveljavitev te pravice začeti takoj. Z delovnim posvetom opozarjamo na odprta vprašanja, ki jih zakon prinaša in jih je treba nemudoma začeti reševati.
2. Starejši, upokojenke, upokojenci smo desetletja več ali manj obravnavani le kot strošek, izdatek, ki bremeni javne finance, strošek, ki obremenjuje kapital. Dokaz tega je večletno neuspešno prizadevanje za ureditev dolgotrajne oskrbe, ki bo omogočala dostojno staranje.
3. Končno sprejeti zakon o dolgotrajni oskrbi je žal rezultat neobstoječega socialnega dialoga in neupoštevanja strokovnih institucij ter socialnih partnerjev. Že dolgo ponavljamo naše načelo sindikata upokojencev: »NIČ O NAS BREZ NAS«. Žal odločevalci največkrat tega ne upoštevajo, ne slišijo. Velikokrat so končne rešitve ki so pomembne za življenje starejših, sprejete brez našega soglasja. Zato je nujno, da na določena vprašanja najdemo skupaj odgovore tako pristojno ministrstvo, uporabniki storitev, stroka, socialni partnerji, občine in izvajalci.
4. V načelih zakona so sprejete opredelitve, za katere smo se neprestano zavzemali, in sicer, da upravičenci do dolgotrajne oskrbe svobodno izbirajo ter se odločajo o tem, kje in s kom bodo živeli, da imajo ključno vlogo pri izbiri načinu koriščenja pravic do

dolgotrajne oskrbe, oblikovanja načrta izvedbe in načina izvajanja storitev dolgotrajne oskrbe.

Glede na nekatera določila zakona in sprejete izvedbene akte (Pravilnike) nismo prepričani, da bomo uporabniki storitev res imeli ključno vlogo pri izbiri in načinu koriščenja pravic. Menimo, da so postopki ocenjevanja, obravnav na vstopnih točkah, priznavanj pravic zapleteni, neprijazni, nekateri tudi ponižujoči. Kot da se oseba, ki uveljavlja pravico obravnava kot OBJEKT, ne pa kot SUBJEKT. Menimo, da je nujno, da se v vseh postopkih ohranita osebno dostojanstvo in spoštljiv odnos.

Naslednje, kar se nam postavlja kot težava, je določen obseg storitev celodnevne dolgotrajne oskrbe v instituciji in dolgotrajne oskrbe na domu, v priznanih urah. Mnogim obseg ur ne bo zadostoval ali pa ne bodo dosegli vstopnega praga za dolgotrajno oskrbo na domu, zato si bodo morali iskati še pomoč na domu, ki je socialnovarstvena storitev in je plačljiva, cena plačila pa je različna po občinah. Mnogi starejši si plačila ne morejo privoščiti.

Upamo, da bomo v nadaljnjih razpravah o pravilnikih in drugih aktih lahko povedali svoje mnenje in da bo to upoštevano.

5. V Sindikatu upokojencev Slovenije smo se zavzemali, da bi morala biti pristojnost za pomoč na domu kot za dolgotrajno oskrbo na domu na državi, ne pa na lokalnih skupnostih. To zato, ker so cene pomoči na domu zelo različne po občinah glede na finančno moč občine. Poleg cenovne dostopnosti je razvitost storitev dolgotrajne oskrbe na domu različna po občinah, prav tako razpoložljivost kadra. Navedeno pomeni diskriminacijo uporabnikov storitev, saj nimajo vsi enakih možnosti do storitev pomoči na domu.

Dejstvo pa je, da je lokalna skupnost tista, kjer so najbolj prepoznane potrebe prebivalcev, prebivalk.

Med izzivi, s katerimi se srečujejo lokalne skupnosti, je tudi dejstvo, da številne majhne občine težko izvajajo vse zakonsko določene naloge, obenem pa je problematično, da se pri povprečnini, ki je temeljni vir dohodka občin, ne upošteva utež oziroma koeficient staranja družbe. Občine, kjer je delež starejšega prebivalstva večji, so že danes pred velikimi izzivi, a povprečnine omenjenemu ne sledijo.

Glede na veliko število majhnih občin, kjer je zaposlenih v upravi zelo malo ljudi, je načelo v zakonu, da bo dolgotrajna oskrba enako dostopna vsem upravičencem vprašljivo. Ker pa bi bilo nedopustno dovoliti diskriminacije starejših glede na to, v kakšni občini živijo, je treba poiskati rešitve v združevanju izvajanja nalog za več občin. Cena prispevka za pomoč na domu po občinah se mora poenotiti, lokalnim skupnostim, ki bodo nosilke dolgotrajne oskrbe na domu in še naprej pomoči na domu, je reba zagotoviti vire, tako v smislu financ kot tudi infrastrukture.

6. V načelih zakona o dolgotrajni oskrbi je rečeno, da se storitve dolgotrajne oskrbe opravljajo kot javna služba in da je dejavnost neprofitna. Poudarjamo, da morajo biti izvajalci dolgotrajne oskrbe javni zavodi, država, lokalne skupnosti si ne smejo svojih nalog lajšati s podeljevanjem koncesij.
7. Dejstvo je, da v RS namenimo bistveno manj sredstev, Slovenija namreč zdaj za dolgotrajno oskrbo namenja le 1,0 odstotka BDP, medtem ko znaša evropsko povprečje javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo 1,7 odstotka BDP, pri čemer nekatere države za dolgotrajno oskrbo namenijo celo več kot 3 odstotke BDP.

Pomembno je, da je z zakonom uvedeno novo socialno zavarovanje za potrebe dolgotrajne oskrbe, ki se uvršča v eno od socialnih tveganj, značilnih za dolgoživo družbo. Višino dogovorjenih sredstev iz proračuna za leto 2025 in za naslednja leta bo treba proučiti, na novo se dogovoriti, da bodo zadostna za potrebe dolgotrajne oskrbe, da bodo zakonsko opredeljene pravice res zagotovljene v ustreznem obsegu, kakovosti vsem, ki te potrebujejo. Prav tako bi bilo treba najti način, da doplačevanje storitev dolgotrajne oskrbe iz žepa ne bi bilo potrebno.

8. V sindikatih smo vsa leta opozarjali, da je treba urediti normative, standarde socialne oskrbe kot dostojne plače, sicer nas ne reši nobeden zakon. Žal je to sedaj dejstvo. Verjamem, da smo si enotni, da je zgornje bistven pogoj, da bodo starejšim, ki to potrebujejo, dostopne kakovostne pravice dolgotrajne oskrbe.

Po podatkih je med uporabniki storitev dolgotrajne oskrbe, pomoči na domu največ žensk. Velika večina socialnih oskrbovalk je ženskega spola. In žal, so pogoji dela, plače oskrbovalk sramotno nizke, pod minimalno plačo. Tudi to veliko pove o naši družbi, o odnosu do skrbstvenega dela, do žensk in do starejših.

Zato pozivamo odločevalce, da je treba delo na področju socialne oskrbe dostojno ovrednotiti, in v takšni višini, da bodo kandidati sprejeli to delo in pri tem ne bodo izgorevali. NEMUDOMA JE TREBA SPREJETI ukrepe, da bodo vodstva zavodov, ki opravljajo storitve dolgotrajne oskrbe, imela možnost ustrezno urediti dostojna plačila, pogoje dela.

Ponavljamo, da bo brez zgoraj navedenih odločitev, zakon o dolgotrajni oskrbi le mrtva črka na papirju. Denarni prejemek pa edina »storitev«, ki jo bodo starejši deležni iz pravice do dolgotrajne oskrbe. Ali se lahko dopusti, da bomo starejši čakali še desetletje na storitve, ki nam bodo zagotovile dostojno staranje?

9. Zavedamo se, da je projekt uveljavitve zakona zahteven projekt z vseh vidikov, zahteva konstruktivno vključitev vseh deležnikov z namenom, da bodo rešitve res v dobro tako zaposlenih kot uporabnikov storitev.